

Estadistes, rebels i màrtirs

«*Pocs estadistes i massa màrtirs. Vet aquí una maledicció que els catalans haurem de conjurar algun dia, abans no siguem esbaldits per la història*»

Si no tinguéssim una figura com la del president Lluís Companys, l'hauríem d'inventar.

Perquè el polític nascut a El Tarròs ens posa davant del mirall. La seva trajectòria condensa totes les tensions de la Catalunya dels anys trenta, i el drama del seu final mostra la barbàrie i la mentida sobre la qual es va edificar el règim de Franco. El vuitantè aniversari de la seva execució ens convida a reflexionar, també sobre el que és més incòmode que travessa la nostra història.

Ángel Ossorio y Gallardo, polític conservador espanyol que va ser l'advocat defensor de Companys en el consell de guerra que el va jutjar pels fets del 6 d'octubre del 1934, va escriure que el president és "el gran màrtir de la causa catalana". Ho va consignar en un llibre intens, escrit després de la guerra, a l'exili, titulat *Vida y sacrificio de Companys*. En aquest volum, l'autor -un home honest i moderat- fa un retrat del seu amic que paga la pena de reproduir: "*Companys no era erudito, no era sabihondo, era poco ilustrado, escribía mal. Su condición señora era el talento. Un talento diáfano, clarividente, profético, certero. Auguraba el porvenir con lucidez, resolvía las dificultades con firmeza y buen tino. Conocía a los hombres sueltos. Conocía a las multitudes. Su palabra sencilla y cálida se adueñaba del corazón del auditorio. Era político por esencia. Tenía todas las calidades, todas las virtudes del propagandista ardoroso y las del gobernante sereno y honrado*".

Com palesa la sèrie d'excel·lents reportatges que sobre Companys ha escrit Pep Martí a Nació Digital (<https://www.naciodigital.cat/grans/temes/1397/companys-matar-president>), la seva peripècia política i humana és un viatge ple de revolts, que donaria per a una gran sèrie de Netflix, HBO o Amazon. El fet de ser capturat, jutjat i afusellat pels franquistes dificulta que analitzem les seves decisions com ho faríem si hagués pogut escapar finalment dels seus botxins. La seva condició de màrtir pesa tant que s'acaba imposant a qualsevol altra consideració, és una circumstància que el col·loca en un lloc especial de la memòria col·lectiva dels catalans. Recordo frases de la meva mare sobre Companys, quan jo era petit, que abonen aquesta excepcionalitat. És l'únic cap d'un govern d'Europa occidental executat durant aquells terribles anys.

En el retaule principal de líders de la història del catalanisme, hi trobem els tres arquetips que defineixen el terreny de joc d'aquest moviment. Enric Prat de la Riba encarna l'estadista, el que és capaç de pensar amb mentalitat de governant que vol transformar el país amb projectes ambiciosos des de dalt; Francesc Macià, l'Avi, assumeix el paper del rebel oficial, la figura èpica i quixotesca que intenta emular Garibaldi i els republicans irlandesos, i que acaba com a pare de la pàtria, president d'una Generalitat que no és exactament el que ell volia, però s'hi adapta amb pragmatisme; i Lluís Companys representa el màrtir per excel·lència, aquell que se sacrifica i que mor a mans de l'enemic per ser qui és, el president de Catalunya. Es tracta de tres líders molt diferents, que es projecten fins al nostre present i que influeixen -es vulgui o no- en l'actitud dels dirigents actuals del catalanisme transformat en independentisme. A partir del mite, els tres noms també generen marcs mentals potents que, algunes vegades, desenfocuen o desfiguren la realitat que ens toca viure a nosaltres.

Companys va ser un polític desbordat pels esdeveniments, gairebé sempre. El vendaval de la història el va moure capriciosament com una fulla caiguda de l'arbre. La dignitat del seu final recobreix la seva trajectòria, inclosos els seus errors i les seves febleses. Avui continua sent una figura incòmoda, cosa que no passa amb Prat de la Riba ni amb Macià, líders que permeten una lectura del catalanisme on tot encaixa força bé, i on l'ideal sembla caminar al costat dels fets. En Companys, el catalanisme desemboca en un paisatge que no estava previst, atrapat pels

totalitarismes de dreta i d'esquerra, travessat pel fatalisme hispànic del garrot i el daltabaix. Per això el consens sobre el màrtir Companys és molt més ampli que el consens sobre el president Companys.

El periodista sevillà Manuel Chaves Nogales va entrevistar Companys a primers de març del 1936, per al diari *Ahora*. En una de les respostes, el president és rotund: "*¡Qué me importa a mí ahora la impopularidad! Ésta podría ser una preocupación hace ya veinte años, cuando soñaba con conquistar el apoyo de las multitudes para imponer mis convicciones. Hoy, desde el lugar a que el pueblo de Cataluña me ha elevado, no me arrastra ningún anhelo de popularidad. Pienso en la obra que desde el Gobierno he de hacer y la veo reflejada, no en la opinión de mis amigos y correligionarios, sino en la opinión que de ella pueda tener el pueblo de Cataluña y de España en general dentro de cincuenta años. Nada me desviará de mi línea de conducta. Ni la coacción de las clases altas ni la revancha de las que estén abajo. Cuando se piensa solo en el juicio de los hombres que aún no han nacido, se actúa con mucho más desembarazo?*". Feia molt poc que Companys havia sortit de la presó, després del triomf de les esquerres a les eleccions generals del 16 de febrer del 1936.

Les bones intencions d'aquell polític -conegut amb el sobrenom de "El Pajarito"- van quedar en res. La seva voluntat reformista va estavellar-se contra la violència desfermada. Com una torrentada, la guerra va endur-se totes les il·lusions i tots els projectes per fer un país modern, més just i més lliure. Atrapat entre la reacció i la revolució, sospitós de no ser prou dels uns o dels altres, el president màrtir va quedar a mercè de forces que no controlava, enmig de pulsions primàries i sectarismes criminals. El seu llegat és el seu sacrifici final. Encara no hem aprofitat totes les lliçons del seu cas, tot el que podem aprendre si anem més enllà del mite.

Pocs estadistes i massa màrtirs. Vet aquí una maledicció que els catalans haurem de conjurar algun dia, abans no siguem esbaldits per la història. No sé de quina manera, però ja tocaria.